

Гавриш О.А.
д.т.н., проф., декан ФММ НТУУ «КПІ»
Присяжнюк Д.
студент ХТФ НТУУ «КПІ»

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглянуто питання формування стратегії розвитку хімічної промисловості. Наведено статистичні дані стану її сьогодні. Запропоновано шляхи розвитку.

Ключові слова: хімічна галузь, напрями розвитку, перспективи, економічні показники.

Вступ. Хімічна промисловість є сировинною базою для таких галузей, як машинобудування, легка промисловість, авіабудування, деревообробна промисловість, фармацевтична промисловість та інші [1] і перетворює на кінцевий продукт товари промислового призначення інших галузей [1].

Питаннями становлення і розвитку хімічної промисловості займаються як спеціалісти галузевого спрямування Корсун О.Б., Косован М.В., Силантьєва С. О. [2], так і економісти Шах І.П., Покропивний С.Ф., Герасимчук В.Г., Литвин Б.М., Павленко І.А., Швиданенко Г.О. та інші [3]

Аналіз стану хімічної та нафтохімічної промисловості сьогодні, визначений у відносних показниках, наведено у табл. 1.

Проте дані статистики оцінюють потенційні можливості галузі до 75 % як споживчого так і промислового ринків України (за умови створення сприятливих умов для розвитку імпортозаміщення) [1]. Однак, сьогодні ця доля складає лише 30%, а протягом останніх трьох років (2008 – 2011) вона скоротилась на третину. Суттєве скорочення споживання хімічної продукції відбулось також і в проміжному промисловому споживанні – до 5,5 % [1].

Таблиця 1

Характеристика стану хімічної та нафтохімічної промисловості України

Показники стану хімічної та нафтохімічної промисловості України	Значення показника, %
Доля хімічної та нафтохімічної промисловості у ВВП України	2,7
Доля у загальному товарообігу промислової продукції	6,4
Доля вітчизняної хімічної та нафтохімічної продукції на ринку України	30
Частка хімічної продукції в структурі експорту	8,2
Чисельність промислово-виробничого персоналу	5,2

*таблиця складена на підставі даних Мінпромполітики [4]

Цікавим показником стану хімічної та нафтохімічної промисловості є рейтинг міжгалузевого споживання. За час кризи (2009-2011) відбулись структурні зміни у попиті: традиційні споживачі хімічної продукції значно

знизили її споживання через падіння обсягів власного виробництва внаслідок дефіциту оборотних коштів (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка змін рівня проміжного споживання галузей господарства України у період 2009 – 2011 рр.

Галузь	Рівень проміжного споживання (2009-2011р.р.)
хімічна промисловість	5,5%,
машинобудування	7,3%,
легка промисловість	4,5%,
уся промисловість	8%

*таблиця складена згідно з даними Мінпромполітики [4]

Постановка задачі. Реальний стан та перспективи розвитку хімічної галузі можна оцінювати згідно з [5]. Згідно з цією стратегією, власники українських підприємств планують інвестувати в розвиток галузі приблизно 13 млрд грн (у найближчі 7-8 років), джерелом цих інвестицій мають стати прибутки підприємств та залучення коштів інвесторів. Необхідність цих вкладень продиктована застарілими виробничими потужностями (55-60% - доля зношених), а також різким здорожчанням природного газу, що завдає хімічній промисловості нищівного удару (\$355 за кубометр у III кварталі та \$400 у IV кварталі 2011 року).

Таблиця 3

Енергетичні показники хімічної промисловості

Показник	Значення
Енергетична складова собівартості	40-85%
Споживання природного газу хімічною промисловістю	8,3 млрд кубометрів/рік
Частка природного газу, що споживається хімічною промисловістю від загального споживання Україною	11%

*таблиця складена авторами за даними Мінпромполітики [4]

Інвестування коштів у промисловість допоможе знизити долю споживання природного газу завдяки новим технологіям та новим джерелам (біопаливо теж заплановано включити до переліку необхідних інновацій), що позитивно вплине на собівартість продукції і, як наслідок, підвищить конкурентоспроможність товарів вітчизняної хімічної промисловості.

Отже, сферою інноваційних змін у хімічній промисловості повинні виступати основні фонди, енергоспоживання, структура джерел енергозабезпечення, технологічні інновації.

Результати аналізу статистичних даних [4] показали, що, незважаючи на проблеми (табл. 1, 2, 3) хімічна промисловість України є важливою складовою національної економіки [6] і належить до найбільш експортноорієнтованих [7].

Результати дослідження. В останні кілька років (2009-2011) обсяги експорту хімічної продукції були стабільно високими і не опускались нижче 75% від загальних обсягів випуску товарної продукції (з них майже 75%

продукція неорганічної хімії) [5]. І, між іншим, неорганічна продукція, така як, аміак, карбамід - здорожчали на світовому ринку вдвічі, а аміачна селітра – в 1,6 разів [5]. І ця тенденція зберігається. Таке здорожчання допомагає вітчизняній хімічній промисловості посідати певне місце на світовому ринку. Але сподіватися на такий розвиток подій постійно справа не вдячна.

У цілому в товарній продукції хімічного комплексу на хімічну промисловість припадає 69%, нафтохімічну – 23,3%, хіміко-фармацевтичну – 7,7%. Фактично в кожній області розташовані підприємства хімічного комплексу. За обсягами виробництва продукції провідне місце в Україні посідають області: Дніпропетровська – 17,6%; Луганська – 13,6%; Київська – 9,7%; Одеська – 9,2%; м. Київ – 6,8%; Донецька – 6,8%; Івано-Франківська – 6,7%; Чернігівська – 5,9% [5]. Основними джерелами сировини є природні.

Аналіз статистичних даних показав, що зростання цін на енергоресурси для промислових підприємств удвічі призводить до зменшення рентабельності на 0,5-1,0 %.

Таким чином, результати дослідження показали, що основними проблемами розвитку хімічної промисловості сьогодні є:

- відірваність підприємств від джерел сировини, як територіально, так і за фінансовою політикою (формування цін), належності різним власникам;
- коливання попиту на продукцію промислового призначення;
- низькі темпи інноваційного техніко-технологічного оновлення;
- відсутність диверсифікації джерел енергопостачання;
- неефективний менеджмент;
- відсутність екологічної безпеки для регіону розташування підприємств галузі.

Таблиця 4

Показники стану хімічної промисловості (на 2011 рік)

Характеристика	Значення
Зниження рівня завантаженості	30 – 70%
Знос основних виробничих фондів	до 49%
Коефіцієнт відновлення	3,3%

*таблиця складена за даними [4].

Висновки. З метою підвищення глобальної та регіональної конкурентоспроможності України в хімічній промисловості необхідно переорієнтувати систему управління і організації хімічної промисловості на наступні принципи:

- обов’язкове застосування енергоощадних технологій;
- екологічний аудит інвестиційних проектів розвитку галузі; запровадження мало- і безвідходних технологій і технологічних процесів переробки промислових відходів; виведення з експлуатації екологічно шкідливих виробництв;
- розширення власної сировинної бази на основі залучення альтернативних джерел коксохімічної (вторинної) і відновлювальної рослинної сировини замість нафтопродуктів;

- забезпечення розвитку виробництв замкнутих технологічних циклів як в Україні, так і з залученням виробництв країн СНД;
- оновлення виробництва і доведення коефіцієнту оновлення основних фондів до 0,5 з виведенням з експлуатації морально і фізично застарілих технологій та обладнання;
- формування стратегічних портфелів замовлень;
- впровадження сучасних систем якості;
- оптимізації зовнішніх і внутрішніх товарних потоків на основі інтенсифікації виробництва галузей-споживачів;
- досягнення рівня рентабельності і прибутковості хімічних виробництв, що забезпечить розширене відтворення.

Таким чином, галузь сьогодні неспроможна самостійно вийти з кризового стану і потребує залучення для певної частини її суб'єктів стимулюючих правових норм і сприятливого податкового режиму. З цією метою слід ініціювати заходи по формуванню такої політики в податковій, бюджетній, фінансово-кредитній, антимонопольній, амортизаційній сферах, яка б забезпечила прискорений розвиток хімічної промисловості, особливо її пріоритетних напрямків.

Джерелом інвестиційного потенціалу, повинні стати кошти фізичних осіб (заощадження населення), спеціальні бюджетні і позабюджетні інвестиційні і інноваційні фонди, ресурси пенсійних, страхових та профспілкових фондів. Підвищити ефективність використання інвестиційних ресурсів, створити сприятливі умови для залучення інвестицій у тому числі й іноземних можна тільки шляхом формування механізму контролю за ними.

За умови здійснення всіх вищенаведених пропозицій можна очікувати наступні результати: додатковий прибуток – \$129,412 млн.; відрахування в бюджет – \$75,3 млн.; приріст валового продукту - \$197 млн.; скорочення імпорту – \$269,27 млн.; приріст експорту – \$584,407 млн.; створення додаткових робочих місць – 11823 [2].

Перелік посилань

1. Міністерство економіки: Стратегічний потенціал продуктивних сил регіонів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://me.gov.ua/common/>
2. Яворський В.Т. . Загальна хімічна технологія : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] /, Перекупко Т.В., Знак З.О, Львів : Растр-7, 2009. – 375 с..
3. Збірник підручників з економіки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua/content/view/>
4. Державна програма розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр. Міністерство промислової політики. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://industry.kmu.gov.ua>
5. Стратегія розвитку хімічного комплексу України в 2007-2015 роках, 2007. – 210 с.
6. Доповідь Міністерства економіки: «Цілі розвитку тисячоліття: Україна. Підсумки моніторингу досягнень за 2010 рік.» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://me.gov.ua/control/uk/>
7. Основні показники економічного і соціального розвитку України. Міністерство економічного розвитку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://me.gov.ua/control/uk/publish/main/category>

Гавриш О.А., Присяжнюк Д.

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Рассмотрены вопросы формирования стратегии развития химической промышленности. Приведены статистические данные состояния ее сегодня. Предложены пути развития.

Ключевые слова: химическая отрасль, направления развития, перспективы, экономические показатели.

Gavrish O.A., Prisyazhnyuk D.

STRATEGY OF CHEMICAL INDUSTRY

The question of forming of strategy of development of chemical industry is considered. Statistical data over of the state of her are brought today. The ways of development are offered.

Keywords: chemical industry, development directions, prospects and economic indicators.

Джемелинская Л.В.

к.э.н., старший преподаватель ФММ НТУУ «КПИ»

Клименок Н.О.

студентка ФММ НТУУ «КПИ»

СОЗДАНИЕ ЗОНЫ СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Проведено анализ товарооборота, экспорта Украины. Определены основные преимущества и возможные потери страны при вступлении в зоны свободной торговли. Описаны основные тенденции глобализации экономики.

Ключевые слова: зоны свободной торговли, глобализация экономики, экспорт внешней торговли.

Вступление. После интеграции в Международную организацию торговли одним из наиболее актуальных вопросов для Украины является соглашение о Зоне свободной торговли со странами СНГ, а также планируемое соглашение о зоне свободной торговли с Европейским Союзом. Формирование нового мирового порядка требует наиболее полно реализовать национальные интересы страны в условиях становления и выхода из кризиса экономики Украины.